

En l'era de la tecnologia i d'una economia basada en un ritme accelerat de consum pot semblar un gest gairebé arqueològic reivindicar la importància d'una educació humanística. Tanmateix, penso que val la pena fer-ho.

Una biografia intel·lectual

Si miro de justificar la meua trajectòria investigadora he de recórrer forçosament a la meua pròpia biografia. I en fer-ho em vénen al pensament, de manera inequívoca, els mestres. Afortunadament n'he tingut molts i molt diversos. Em resultaria impossible recordar què he après de cadascun d'ells, entre d'altres coses perquè, amb el pas del temps, els seus ensenyaments s'han anat incorporant subtilment dins de la meua pròpia manera de treballar. Amb tots ells he mantingut una relació de disciplina i de respecte i la majoria han suposat per a mi fascinants exemples d'intel·ligència, brillantor i competència intel·lectual: tot un mirall on tractar de reflectir la meua pròpia imatge.

Els inicis: una base interdisciplinària

Al començament va ser la literatura. Atreta a parts iguals per la literatura i l'art, i davant de la tessitura d'haver de triar un futur quan ni tan sols s'ha arribat a la majoria d'edat, les meues preferències em van dur a les portes de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona. Ja en el meu primer curs vaig descobrir que les múltiples disciplines que m'interessaven em duïen a investigar abans, durant, després i en lloc de la literatura. Del particular al general, articulant mètodes interdisciplinàries que responien als meus desigs preuniversitaris i molt abans de poder imaginar que algun dia aquest desig seria una realitat, els meus passos s'orientaven ja envers la pràctica crítica i hermenèutica que conformen la base necessària per a la literatura comparada. Com que llavors la llicenciatura de "Teoria de la Literatura i Literatura Comparada" era llavors un projecte que encara estava a les beceroles, l'exemple dels mestres que la conreaven era per a mi el millor estímul.

Una part important dels estudis de Literatura Comparada ha consistit en intentar abordar l'elaboració dels principis empírics de la literatura: la literatura com un fenomen supranacional i universal. A partir de l'anàlisi d'obres concretes, s'ha provat d'establir els fonaments de la universalitat literària. Aquesta premissa, constitutiva de l'àrea dins la qual s'ha formulat

tant la meva formació com la meva recerca, ha de ser posada de relleu per tal com té a veure amb la percepció de l'abast de la disciplina i la seva relació amb matèries circumdants com ara la teoria literària i la història, entre d'altres. Per això, lluny de veure el conflicte entre el particular i l'universal –el comparatisme i la institucionalització en filologies nacionals dels estudis literaris– com una tensió que ha de resoldre's, vaig optar per començar els estudis de filologia catalana (posats a fer una tria, triava la meva cultura) per aviat tractar de simultanejar-los amb els de filologia romànica, que em donaven la base plurilingüística imprescindible.

D'acord amb la meva manera d'entendre la disciplina, doncs, quedava clara la premissa d'estudiar la literatura com un ens que supera les barreres nacionals o lingüístiques. Aquesta necessitat –no permesa pels plans d'estudi que regien aleshores– em va anar orientant vers l'aprofundiment del sentit, vers la intertextualitat, vers les múltiples i productives relacions de la literatura amb els seus "altres", i va veure un primer resultat en la tria del tema de la meva tesi doctoral: un estudi que va ser definit pel president del tribunal que la va jutjar, l'eminent comparatista Claudio Guillén, com "*d'art et littérature comparée*".

En efecte, una trajectòria de recerca comença, un cop finalitzats els estudis de llicenciatura, quan es comencen els cursos de doctorat. En aquell moment, havent optat clarament per un estudi comparatiu de textos literaris i representacions iconogràfiques, vaig obtenir una beca de Formació de Personal Investigador (FPI) del Ministeri d'Educació i Ciència que em va permetre ingressar en el Departament de Romàniques de la UB on, abans fins i tot d'assolir la suficiència investigadora, vaig alternar la investigació amb la docència. Finalitzades les meves ajudanties, la beca de la que gaudia em va permetre fer estades a l'estranger (Anglaterra, primer, i França, després) que van resultar extremadament productives, atès que, uns anys més tard, van cristal·litzar en el títol de Doctor Europeu. Aprofito per incidir aquí en la importància de la dimensió exterior de la recerca. El contacte amb mètodes innovadors i capdavaners sempre resulta enriquidor, a més de necessari.

La conferència que Hans Robert Jauss havia impartit a Barcelona l'abril de 1988 va dirigir el meu interès envers la teoria de la recepció i les seves possibilitats pràctiques immediates. Unes possibilitats que veurien la

llum en els cursos de "Teoria de la literatura" que he estat impartint ininterrompudament al Departament de Filologia Romànica de la Universitat de Barcelona des de l'any 1995 i a la Universitat Oberta de Catalunya del 1999 fins el 2009. Des de llavors, albergo la idea que el teòric de la literatura o el crític literari modern està "condemnat" a mantenir una situació d'*amateurisme* en relació amb els seus col·legues intel·lectuals que es dediquen a disciplines més "tècnicament pures". Tal vegada no sigui el terme *amateurisme* el més pertinent, atès que el nostre coneixement està sempre en funció d'un comentari especulatiu sobre un text literari. Això no obstant, és indubtable que el domini d'una disciplina mental determinada dota les nostres operacions hermenèutiques d'una més gran solidesa i uns resultats més brillants, es tracti de la lingüística, la filosofia o la història. La coincidència de la meva docència en teoria literària amb l'elaboració de la tesi doctoral va suscitar que tractés de trobar un camp conceptual sòlid des del qual donar validesa a la meva investigació sobre les formes de la follia a l'Edat Mitjana. Així va ser com vaig escollir com a base de reflexió – previnguda per les indicacions que trobava en el pensament crític i comparatista de la majoria de romanistes–, el teixit històric, literari i iconogràfic del món medieval que va veure's recompensat amb la concessió del Premi Extraordinari de Doctorat.

No podia tampoc deixar de banda –i confio que les meves publicacions en donin compte– les propostes teòriques més recents, com ara la semiòtica de la cultura, el marxisme, el feminisme i el postcolonialisme, els quals han insistit en el caràcter institucional de la literatura i en la seva imbricació en un sistema cultural més ampli. Aquests suggeriments són especialment rellevants per la Literatura Comparada, que tracta els textos inserits en un teixit d'intercanvis. En conseqüència, si l'obra literària representa un objecte que adquireix la seva identitat en processos *extraliteraris* que el constitueixen com a tal, l'anàlisi d'aquests ha de formar part dels estudis literaris, en particular de la comparatística. Per tot el que he exposat més amunt, entenc el comparatisme com un camp obert d'investigació textual, per la qual cosa l'aparició d'eines teòriques provinents de corrents com la teoria de la recepció, el postestructuralisme, els estudis culturals i la crítica colonial van suposar per a mi un repte estimulant. Tal vegada en aquest sentit la comparatística estigui més a prop que mai dels seus plantejaments universalistes, per bé que paradoxalment,

tampoc mai abans s'havia plantejat obertament el problema de l'apropiació cultural, en particular respecte a la relació de la cultura europea amb altres cultures, tot i les veus que temen pels camins que aquesta diversitat pot arribar a seguir.

El present: la docència com a servei i la investigació com a deure.

Per raons del destí personal de cadascú, he exercit en diversos nivells de l'ensenyament: des de la ja extingida Educació General Bàsica fins a la universitat, on també he passat per les categories de professora associada a la UB i professora agregada a la UOC, així com Directora Acadèmica de l'àrea de Postgrau dels Estudis de Llengües i Cultures. Tots i cadascun d'aquests càrrecs docents han suposat per a mi una valuosa font de coneixement tant didàctica com tècnica.

Les funcions bàsiques de la Universitat segons la Llei Orgànica de Reforma Universitària (11/1983) són el desenvolupament científic, la formació professional i l'extensió de la cultura. La Universitat exerceix el servei de l'educació mitjançant la docència, l'estudi i la investigació. En aquest marc, estic convençuda que el desenvolupament de la tasca docent del professorat ha de sustentar-se en el pilar bàsic de la investigació, de la qual és inseparable. Un dels espais on la investigació té cabuda és en les societats literàries i les associacions professionals on l'intercanvi i el contacte entre col·legues és més que saludable per prendre el pols a les actituds i propostes més innovadores. Amb aquesta convicció vaig ingressar –sempre amb els avals previs i preceptius- i he treballat en la SELGYC (Sociedad Española de Literatura General y Comparada), la ICLA (International Comparative Literature Association), l'ASETEL (Asociación Española de Profesores de Teoría de la Literatura), la Societat Catalana d'Estudis Dantescos, el Centre Català de l'International PEN Club, l'Associació d'Escriptors o l'International Board of Directors de l'ELO, l'Electronic Literature Organisation.

Així mateix, a banda d'atendre sempre les invitacions per a pronunciar conferències arreu, i impartir seminaris i cursos de doctorat i postgrau en diverses universitats (UB, UAB, Universitat d'Alacant, Universidad de Málaga, Universidad de Jaén, Universidad de Santiago de Compostela, Universidad Carlos III de Madrid, Universidad Complutense de Madrid, etc.) la pròpia inquietud m'ha portat a organitzar i dirigir Congressos, Seminaris i Jornades, així com Cursos d'Extensió Universitària com *El viatge de la literatura* o

Narrativa del segle XX que van gaudir sempre d'un èxit notable (en el decurs de cinc edicions van passar-hi més de cinc cents estudiants). Amb altres col·legues la tasca cooperativa ha tingut també el seu espai. Així és com vaig cofundar GENA, un grup interdisciplinari d'estudi de la narrativa actual a la UB. Més endavant, van arribar "El viatge de la literatura" i, més tard encara, OFELIA (www.ofelia.cat). Dos projectes literaris en xarxa i a la xarxa.

Certament, l'experiència em demostra cada dia que per a desenvolupar la tasca docent amb profunditat, amplitud i perspectiva, el professorat no pot limitar-se a una simple exposició de fets emmagatzemats i memoritzats. És indiscutiblement necessària l'assistència a col·loquis, simposis o congressos, i en definitiva, a qualsevol reunió científica per contrastar els propis punts de vista amb d'altres i accedir, d'aquesta manera, a informacions que reverteixen favorablement en la docència i que permeten una planificació més actual de les assignatures i del coneixement.

Docència i investigació: present i futur

Fins aquí, doncs, el que podria considerar-se com les fonts de la meva biografia intel·lectual. Queden per detallar molts altres impulsos i moltes altres fonts que serien aquí difícilment citables i encara més difícilment valorables. En realitat, la tasca d'un investigador de la literatura no difereix de qualsevol altra dedicació, és a dir, es realitza a través d'un complicat teixit d'experiències, en les que las estretes dels llibres de l'estricta especialitat són només una part. En la docència, quan es tracta de convèncer per a una certa actitud intel·lectual i ensenyar coneixements que, en definitiva, puguin ser superats, aquesta part ha de ser vivificada i posada en acte. Per a tal fi es necessita alguna cosa més que la lletra. I és important comprovar que tot el que s'ha estimat es converteix en pensament útil.

El progrés, en les qüestions intel·lectuals, és a vegades difícil de precisar; però crec que, almenys en el meu cas, resideix en una major autoconsciència de la pròpia disciplina. En aquest sentit, les innovacions tecnològiques que fan de la nostra feina un compromís constant amb la modernitat, ha estat el trampolí ideal per a constituir un grup d'investigació interdisciplinar i capdavanter: HERMENEIA (www.hermeneia.net). L'any 2009, més de deu anys després de la seva gestació, el grup va ser

reconegut com a Grup Consolidat per la Generalitat de Catalunya (SGR-529).

El màster en Literatura en l'era digital del qual sóc directora acadèmica, desenvolupat a la UB i amb el suport d'Edicions 62, constitueix en aquests moments un projecte interessant i engrescador. Igualment, la direcció per a la UB del Doctorat Europeu Master Mundus "Interzones" és una experiència d'aprenentatge europeu i mundial al més alt nivell.

Igualment, en la meva trajectòria individual, d'una poètica descriptiva es passa a una poètica que es fa conscient dels meta-llenguatges que utilitza en les seves construccions i que és capaç d'incorporar novetats sense perdre el rumb teòrico-pràctic ni la seva eficàcia didàctica de saber aplicat i aplicable.

Des d'aquesta perspectiva he mirat d'enfocar la meva trajectòria com a investigadora i com a docent al llarg de quinze anys. El futur: tot un repte!